

Тасєвський Д. О.
студент гр. 1-ЛЛГ, факультету ІРСЗ
Науковий керівник доц. Хромова О. І.
Державний університет інфраструктури та технологій
м. Київ, Україна

АНЕКСІЇ АВСТРІЇ ТА КРИМУ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Проблема анексії як одного із засобів приєднання територій та її наслідків сьогодні є актуальною, як ніколи. Адже цей складний і небезпечний феномен в останні роки знов отримав своє втілення в реальності. Науковий інтерес до цієї проблематики зумовлений ще й практичними потребами адекватної відповіді всієї світової спільноти на зухвалу російську анексію Криму в 2014 році та вироблення конкретних механізмів запобігання подібним ситуаціям в подальшому.

В історичному контексті дослідження проблем насильницького відчуження територій сусідніх держав є безперечно цікавим ще й тому, що є можливість простежити певні аналогії в різних хронологічних та географічних межах. Отже, метою даної роботи є спроба здійснити порівняльний аналіз російської анексії Криму в 2014 році та німецької анексії Австрії в 1938 році.

Упродовж усієї історії людства було зафіксовано багато випадків, коли різні держави та народи претендували на чужі території. Причини претензій могли бути різними: від бажання розширити власну територію, до намагань повернути раніше втрачені землі чи заволодіти джерелами сировини та цінними ресурсами.

Методи задоволення територіальних претензій також різняться. У давні часи проблеми такого типу вирішувались шляхом військової агресії, спрямованої проти власника спірної території. Однак, з розвитком суспільства та технологій, поступово почали з'являтися та застосовуватись нові методи вирішення територіальних проблем.

До них належать дипломатичні переговори, проведення референдумів, укладення договорів та продаж чи взяття територій в оренду (як приклад можна навести прецедент Гонконгу та Аляски). Однак, навіть при спробі мирного вирішення територіальних суперечок, у різні часи різні держави застосовували сумнівні методи для досягнення своєї мети: пропаганда та агітація, дипломатичний тиск та провокації.

Особливо яскравими прикладами застосування сумнівних методів для отримання нових територій можна вважати аншлюс Австрії нацистською Німеччиною, що відбувся 12-13 березня 1938 року та анексію Автономної республіки Крим Російською федерацією, що була здійснена 20 лютого 2014 року.

Для подальшого аналізу з'ясуємо ключові дефініції. В різних наукових довідниках та енциклопедичних словниках анексія визначається як примусове приєднання, захоплення однією державою території чи частини території, що належить іншій державі, що завжди є порушенням міжнародного права [4, 35]. Аншлюс – синонім анексії. Приєднання Австрії до Німеччині в історіографії, як правило, називають аншлюсом, тому що «саме цей термін, а не напр. «Annektierung», що означає збройну анексію, був використаний нацистською владою для описання процесу майбутнього об'єднання Німеччини та Австрії оскільки сам термін «аншлюс» передбачав прагнення до добровільного об'єднання та не ніс у собі ідеї військового та/або політичного примусу чи тиску» [1]. Фактично ж це була збройна анексія території Австрії гітлерівською Німеччиною.

Якщо співставляти обидві вищевказані події, то на початковому етапі для них характерні застосування пропаганди та агітації, погрози використання сили та проведення референдумів серед мешканців в подальшому анексованих територій. Схожими були й причини.

Причиною аншлюсу Австрії став загальний курс зовнішньої політики нацистської Німеччини, спрямований на возз'єднання земель, що раніше входили до складу Німецької та Австро-угорської імперій та

були втрачені після Першої Світової війни. Варто зазначити, що певний час рух за об'єднання Австрії та Німеччини був доволі сильним з обох сторін, однак стримувався країнами – переможницями. Проте, після встановлення диктатури та приходу до влади Гітлера, ідея аншлюсу зустріла опір серед громадян Австрії, діяльність НСДАП на її території була заборонена.

Після невдалої спроби примусити австрійського канцлера Е. Дольфуса піти у відставку на користь підконтрольного нацистам А. Рінтелена, німецький уряд почав засилати у державні структури Австрії своїх агентів. 12 лютого 1938 року, новий канцлер Курт фон Шушніг, під загрозою військового вторгнення, був змушений підписати договір, згідно з яким на головні державні посади призначалися члени нацистської партії, що фактично робило Австрію протекторатом Німеччини. 12 березня 1938 року, німецькі війська увійшли на територію Австрії, австрійська армія отримала наказ не чинити опору та капітулювала. 10 квітня було проведено плебісцит. За офіційними даними, за аншлюс проголосували 99,8 % німців та 99,75 % австрійців.

Щодо причин анексії Росією українського Криму, то головною були теж геополітичні інтереси Росії, яка через переформатування геополітичної конфігурації прагне зміцнити свої позиції в Східній Європі, де Україна грає ключову роль воріт з Азії до Європи та навпаки. Також неабияку роль відігравали й військово-політичні причини, оскільки військово-морська база в Севастополі є для Росії найважливішим стратегічним об'єктом для переведення військово-морських сил у зону Середземномор'я. Була й ціла низка інших причин, але ці головні певним чином корелюються з причинами анексії території Австрійської республіки в далекому 1938.

Дії Російської федерації з анексії українського півострова теж не були чимось новим в міжнародній практиці. В кінці лютого – на початку березня 2014, перекинуті з Росії і кримських баз Чорноморського флоту РФ війська без розпізнавальних знаків, скориставшись моментом зміни

влади в Україні внаслідок Євромайдану, захопили Кримський півострів. Анексія супроводжувалася активними антиукраїнськими мітингами, створенням збройних формувань з російських «козаків», яке називало себе «самообороною Криму». 16 березня 2014 року, як майже 80 років тому в Австрії, за рішенням Кримського парламенту був проведений референдум щодо статусу Криму. Призначення референдуму відбулося всупереч українському законодавству, що не передбачає місцевих референдумів, а для питань щодо зміни кордонів України вимагає всеукраїнський референдум. В умовах бойкотування референдуму кримськотатарським народом, присутності великої кількості озброєних російських військовослужбовців, а також масових фальсифікацій, референдум в АРК буцімто зібрав понад 1,2 млн заповнених бюлетенів (що відповідає 83,10 % загальній кількості виборців), з яких нібито 96,77 % засвідчили вибір «за возз'єднання Криму з Росією на правах суб'єкта Російської Федерації» [2].

За даними соціопитування, проведеного з 8 по 18 лютого 2014 Київським міжнародним інститутом соціології, 41 % жителів Криму бажали входження автономії до складу Росії. 6 березня 2014 на сайті телеканалу АТР був проведений інтернет-референдум, під час якого можна було висловити свою думку щодо приєднання Криму до РФ. Більшість людей, які взяли участь у голосуванні, висловились проти. 7 березня російські військові в Криму відключили від Інтернету перший кримськотатарський телеканал АТР [5].

Компаративний аналіз аншлюсу Австрії в 1938 р. та анексії Криму 2014 року доводить, що в обох випадках схожими були основні причини загарбання чужих територій з боку Німеччини та Росії. Подібними були і методи проведення цих операцій: так, були проведені референдуми серед місцевого населення, але після введення військ. Крім того, мали місце фальсифікація голосів та робота агентів країн-агресорів, застосування сили проти незгодних та використання засобів пропаганди. Хоча в цілому обидві анексії пройшли без повномасштабних бойових дій та масових жертв.

Співставлення двох анексій та їх наслідків також дозволяє стверджувати, що анексії були і залишаються грубим порушенням міжнародного права та можуть неодноразово повторюватися. Вони часто супроводжуються дискримінацією за етнічною, релігійною ознакою і репресіями за політичні переконання окремих громадян та спільнот. Все це вимагає подальшого вдосконалення міжнародного права, зокрема, з одного боку, щодо більш жорсткого покарання того, хто здійснює анексію, а з іншого боку, щодо більш потужної підтримки її жертви. Анексії також мають стати предметом подальших досліджень науковців, що дозволить розробити механізм запобігання цьому явищу.

Література

1. Гнатівський М. Аншлюс // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) П50 та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — С. 34-35.
2. Референдум о статусе Крыма 2014. — Режим доступу: [https://www.wikiwand.com/ru/%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC_%D0%BE_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81%D0%B5_%D0%9A%D1%80%D1%8B%D0%BC%D0%B0_\(2014\)](https://www.wikiwand.com/ru/%D0%A0%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC_%D0%BE_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81%D0%B5_%D0%9A%D1%80%D1%8B%D0%BC%D0%B0_(2014))
3. Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / Редкол.: Губерський Л.В. (голова) та ін. — К: Знання України, 2004. — Т.1. — С. 27.
4. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М.Ф. Головатого та О.В. Антонюка. — К.: МАУП, 2005. — 792 с.
5. «Полуостров страха»: пять лет несвободы в Крыму/Под общ. ред. О. Скрипник. — Издание третье, исправленное и дополненное. — К.: Паперовий Змий-Опт, 2019. — 140 с.
6. Київський міжнародний інститут соціології. Банк даних. — Режим доступу: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=db>.